

Rechtbank Den Haag

Zaaknummer: C/09/632625

Datum: 4 juli 2023

Pleitnotities

Inzake

**Stichting Recht op bescherming tegen
vliegtuighinder,**

statutair gevestigd in Aalsmeer

eiseres,

advocaten: mr. Ch. Samkalden,

mr. E.C.M. Ten Vergert

tegen:

**De Staat der Nederlanden (Ministerie van
Infrastructuur en Waterstaat),**

zetelend te Den Haag

gedaagde,

advocaten: mr. E.H.P. Brans, mr. M.T. Peters

1 INLEIDING

1. Nog geen twee weken geleden zaten de Stichting Recht op Bescherming tegen Vliegtuighinder (“RBV”) en de Staat ook samen in de rechtszaal, toen bij het Hof Amsterdam, in het hoger beroep van de zaak die KLM en andere vliegtuigmaatschappijen tegen de Staat hadden aangespannen om de voorgenomen krimp van Schiphol tegen te gaan. RBV had zich in die procedure – in eerste aanleg en opnieuw in appel – aan de zijde van de Staat gevoegd, omdat zij, net als de Staat, van mening is dat krimp van Schiphol noodzakelijk is. Vandaag staan we hier, omdat RBV in een bodemprocedure vastgesteld wil zien dat de rechten van omwonenden noodzaken tot krimp, en tot méér dan de Staat zich heeft voorgenomen. Stelde de Staat twee weken geleden geen enkel vraagteken bij de representativiteit van RBV; vandaag doet hij dat wel. Twee weken geleden hoorden we de Staat nog ter zitting betogen: “De Staat meent evenwel dat de omwonenden uitstekend voor hun eigen belangen kunnen opkomen en dat vandaag ook doen via RBV”.¹ Vandaag stelt de Staat dat die belangen niet voldoende gelijksoortig zijn en dat RBV niet voldoende representatief is om daarvoor in een collectieve procedure te kunnen opkomen. Enig opportunisme kan de Staat niet worden ontzegd. Bovendien is de houding die de Staat in deze procedure inneemt opmerkelijk, omdat die niet strookt met de uitleg die de Staat zelf bij de introductie van de WAMCA aan de toepasselijke wetsartikelen heeft gegeven. Voor de zeer beperkte opvatting van ontvankelijkheid die de Staat voorstaat, zijn evenmin aanknopingspunten te vinden in de jurisprudentie. Die aanknopingspunten ontbreken dan ook totaal in de conclusie van antwoord van de Staat.
2. Ik zal straks toelichten dat en waarom RBV voldoet aan alle vereisten die aan een collectieve vordering op grond van 3:305a BW en 1018c lid 5 Rv gesteld worden. RBV komt krachtens haar statuten en in haar feitelijke werkzaamheden op voor de belangen van omwonenden van Schiphol die (ernstige) hinder en/of -slaapverstoring ondervinden als gevolg van het vliegverkeer. Die belangen lenen zich bij uitstek voor bundeling in een procedure als de onderhavige. Te meer, omdat omwonenden die een einde willen maken aan de ernstige hinder of slaapverstoring of ergere hinder willen voorkomen, geen individuele rechtsbescherming wordt geboden, anders dan een gang naar de civiele rechter. RBV komt – daarin gesteund door tal van betrokken organisaties en individuen – voor al die omwonenden op. De parlementaire geschiedenis en de rechtspraak laten er geen enkele twijfel over bestaan dat op die

¹ Pleitnota Staat/KLM c.s., zitting 21 juni 2023, gerechtshof Amsterdam, randnr. 4.10.

representativiteitstoets het lichte regime van toepassing is. Maar ook bij toepassing van het zware regime moet de conclusie luiden dat RBV in haar vorderingen kan worden ontvangen.

3. Voordat ik daarop inga is het goed om te verduidelijken waarop ik doel als ik het heb over 'omwonenden' of hun belangen. Ik heb al gezegd dat RBV opkomt voor alle omwonenden die (ernstige) hinder of slaapverstoring ondervinden of dreigen te ondervinden als gevolg van het vliegverkeer rond Schiphol. Dat staat ook zo in de dagvaarding.² Voor alle duidelijkheid: van *ernstige* hinder spreken we als omwonenden zelf hun hinder kwalificeren met een 8 of hoger op een schaal tot 10.³ Dat zijn dus de mensen bij wie die inbreuk het grootst is. Ernstige hinder wordt nadrukkelijk niet alleen ondervonden door mensen die in de directe nabijheid van de luchthaven wonen. Uit onderzoek van de GGD blijkt dat naast Aalsmeer (40%) in de gemeenten Uithoorn (34%), Heiloo (24%) en Castricum (21%) ernstige geluidhinder wordt ervaren.⁴ In Heiloo, dat toch op ruime afstand van de luchthaven ligt, kampt bovendien meer dan 11% van de inwoners met ernstige slaapverstoring. Belangrijker dan de geografische afstand tot de luchthaven is dus of een bepaalde locatie zich onder een vliegroute bevindt. Voor alle omwonenden geldt echter dat zij niet van tevoren weten welke mate van geluidsoverlast zij te dulden hebben. De toepasselijke vliegroute is immers afhankelijk van een combinatie van omstandigheden, die deels pas op het moment zelf kunnen worden bepaald. De hinder van omwonenden wordt vervolgens over een geheel jaar 'uitgemiddeld' en per definitie proportioneel bevonden als het totaalplaatje binnen de per-saldo gelijkwaardigheid past.
4. Deze twee uitgangspunten, (i) dat zich niet laat voorspellen wie wanneer welke mate van hinder heeft te verdragen en (ii) dat degenen voor wie die hinder disproportioneel is daartegen niets kunnen beginnen, vormen de kernpunten van de onderhavige procedure. Want tussen 2004 en 2018 is – ondanks alle maatregelen die de Staat zegt te hebben genomen – de ernstige hinder alleen al binnen de 48 dB Lden geluidcontour met 60% gestegen.⁵ Dat RBV opkomt voor omwonenden die *in toenemende mate* hinder ondervinden, zoals in randnummer 11 geschreven staat, is dan ook een feitelijke vaststelling, geen criterium. Maar liefst 21% van de bewoners binnen de 48 Lden contour ondervond in 2018 ernstige hinder. Dat is meer dan het dubbele dan wat de WHO vanuit gezondheidsoogpunt toelaatbaar acht.⁶ Over de gevolgen

² Zie onder meer randnr. 1, 11, 14, 16, 21, 159, 214, 214.

³ Dagvaarding RBV/Staat, randnr. 160.

⁴ Dagvaarding RBV/Staat, randnr. 226.

⁵ Dagvaarding RBV/Staat, randnr. 217.

⁶ Dagvaarding RBV/Staat, hoofdstuk 5.3.

daarvan voor de gezondheid en natuurlijk het woongenot heeft u in de dagvaarding kunnen lezen. RBV wil dat de Staat gedwongen wordt om ten behoeve van alle omwonenden die met (ernstige) hinder en slaapverstoring kampen, maatregelen te nemen. Een gevolg daarvan mag natuurlijk niet zijn dat de hinder en slaapverstoring in een bepaald gebied wordt beperkt maar in een ander gebied juist toeneemt: tegen die verheel-en-heers strategie komt RBV juist in het geweer (zie **productie 95a**: “Bewonersverenigingen worden tegen elkaar uitgespeeld”). Het doel dat RBV met deze rechtszaak heeft, is dat voor iedereen de geluidbelasting waaraan men wordt blootgesteld, binnen gezonde grenzen blijft.

5. RBV heeft daartoe in deze procedure aansluiting gezocht bij de normen voor geluidsbelasting door vliegverkeer zoals die zijn opgesteld door de WHO. In deze zaak gaat het dus in het bijzonder om die omwonenden die woonachtig zijn in het gebied dat aan een hogere geluidsbelasting dan 45 dB(Lden) of 40 dB Lnight wordt blootgesteld. Wetenschappelijk onderzoek waarop ook de WHO zich baseert laat immers zien dat boven die norm de gezondheidseffecten van geluid – waar (ernstige) hinder en slaapverstoring ook onder vallen – voor omwonenden te groot en daarom ontoelaatbaar zijn. De vorderingen voorzien dus in een objectieve maatstaf. Naar schatting zo’n 1,4 miljoen mensen worden aan hogere geluidsniveaus blootgesteld.

2 DE ONTVANKELIJKHEIDSVEREISTEN VAN DE WAMCA

6. Artikel 1018c lid 5 Rv, waarover het vandaag gaat, kent 3 onderdelen: ten eerste de vraag of aan de voorwaarden van artikel 305a 1^e t/m 3^e lid BW is voldaan; ten tweede de vraag of aannemelijk is dat een collectieve actie efficiënter en effectiever is dan het instellen van een individuele vordering en ten derde de voorwaarde dat niet summierlijk van ondeugdelijk van de vordering is gebleken.
7. Dat dat laatste niet het geval is moge uit de dagvaarding en de uitvoerige conclusie van antwoord wel blijken. Dat is ook niet gesteld. Mijn pleidooi richt zich dan ook op de eerste twee genoemde punten en dan met name op het verweer van de Staat ten aanzien van de gelijksoortigheid van belangen en de representativiteit van RBV. Daarbij is van belang dat het nooit de bedoeling van de wetgever is geweest om het onder de WAMCA moeilijker te maken om in collectieve acties als de onderhavige voor de belangen van burgers op te komen.
8. De grote verandering die met de WAMCA werd ingevoerd, betrof immers de mogelijkheid voor stichtingen of verenigingen om in een collectieve actie voor de benadeelden óók

schadevergoeding te eisen. Daarmee ontstond tevens een behoefte om strengere waarborgen te stellen ten aanzien van de criteria waaraan dergelijke stichtingen of verenigingen moeten voldoen. Voor zover de WAMCA nieuwe en zwaardere ontvankelijkheidseisen introduceerde, was het doel daarvan het buiten de deur houden van *“niet serieuze of op eigen gewin gerichte organisaties,”*⁷ zoals *“ad hoc ingestelde organisaties, die ten behoeve van één specifieke rechtsvordering zijn opgericht of [...] commerciële organisaties die van het instellen van collectieve vorderingen hun verdienmodel hebben gemaakt”*. Voor dergelijke organisaties, zo stelde de regering in de memorie van toelichting *“kunnen de aangescherpte ontvankelijkheidseisen werken als filter. Dit om te voorkomen dat de collectieve (schadevergoedings-)actie een vrijplaats wordt voor commercieel ingestelde organisaties, die de belangen van de personen voor wie zij opkomen op de tweede plaats hebben staan”*.⁸ Het moge duidelijk zijn dat RBV niet valt in deze categorie.

2.1 De WAMCA noopt tot een lichte toets van de ontvankelijkheidscriteria in zaken als deze

9. Voor collectieve acties die in beginsel niet zijn gericht op het verkrijgen van schadevergoeding, heeft de wetgever blijkens de parlementaire geschiedenis geen zwaarder regime in het leven willen roepen. In tegendeel: de regering liet nadrukkelijk weten dat het juist niet de bedoeling was om het organisaties die in collectieve acties voor collectieve belangen opkomen en die geen schadevergoeding eisen, met het wetsvoorstel onnodig moeilijk te maken om hun werk voort te zetten.⁹ Daarom is het zesde lid van artikel 3:305a BW in het leven geroepen,¹⁰ waarin is bepaald dat voor een rechtsvordering met een ideëel doel en een zeer beperkt financieel belang, of wanneer de aard van de vordering daartoe aanleiding geeft, de strengere ontvankelijkheidscriteria niet gelden.
10. Het genoemde zeer beperkt financieel belang ziet volgens de minister zowel op het financiële belang van de gedupeerden als op de omvang van de totale schadevergoeding voor de verweerder.¹¹ Als voorbeeld van een procedure die vanwege het ideëel en zeer beperkte financiële belang van de gedupeerden onder de uitzondering van artikel 3:305a lid 6 zou kunnen komen, noemt hij een vordering waarin van de aangesproken partij een bepaalde

⁷ TK 2017-2018, 34 608, nr. 6, p. 5.

⁸ TK 32017-2018, 34 608, nr. 3, p. 18.

⁹ TK 2017-2018, 34 608, nr. 6, p. 1.

¹⁰ Zie onder meer TK 2017-2018, 34 608, nr. 6, p. 21.

¹¹ TK 2017-2018, 34 608, nr. 6, p. 11.

handeling wordt gevorderd en niet een bedrag als schadevergoeding. Zoals de vordering van omwonenden van een fabriek die in strijd met de vergunning lozingen in de rivier uitvoert tot het stoppen met deze lozingen.¹²

11. Uit de rechtspraak volgt dat bij ideële zaken als de onderhavige al gauw van de toepasselijkheid van dit zesde lid wordt uitgegaan.¹³
12. RBV voldoet aan de criteria voor het lichte regime omdat haar vorderingen zijn ingesteld met een ideëel doel -namelijk het opheffen van een onrechtmatige situatie- en met het oog op de belangen van omwonenden die (ernstige) hinder en slaapverstoring (dreigen te) ondervinden als gevolg van het vliegverkeer rond Schiphol. RBV heeft geen financieel belang bij de vorderingen en eist ook geen schadevergoeding. Daarmee is aan de in artikel 3:305a lid 6 BW genoemde omstandigheden voldaan.
13. Dat toewijzing van de vorderingen wellicht verderstrekkende financiële gevolgen heeft, doet aan de toepasselijkheid van die bepaling niet af. Dat volgt zowel uit de door mij al genoemde parlementaire geschiedenis, als uit de rechtspraak, in het bijzonder de uitspraak van deze rechtbank in de zaak van Defence for Children en het Nederlands Juristencomité voor de Mensenrechten tegen de Staat en Dunea. Daarin overwoog de rechtbank:

“Uit deze passage kan [...] naar het oordeel van de rechtbank niet worden afgeleid dat naast de omvang van de schadevergoeding voor de verweerder ook acht moet worden geslagen op (andere) financiële gevolgen die voortvloeien uit toewijzing van de vordering. Collectieve acties met een ideëel doel kunnen grote financiële gevolgen hebben voor de verweerder, zoals Defence For Children en NJCM terecht hebben aangevoerd. Dat staat volgens de wetgever kennelijk niet in de weg aan toepassing van het lichte regime. De rechtbank volgt Dunea dus niet op dit punt en is van oordeel dat is voldaan aan het vereiste dat de vordering een zeer beperkt financieel belang heeft.”

¹² Idem.

¹³ Zie bijvoorbeeld Gerechtshof Den Haag 25 april 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:736 (*Stichting Milieu en Mens – Shell/Milieudefensie*), r.o. 5.11, , zie ook Gerechtshof Den Haag 25 april 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:735 (*Clintel – Shell/Milieudefensie*), r.o. 5.18; Rechtbank Den Haag 8 maart 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:267 (*Vereniging Republiek/Staat*), r.o. 2.21; Rb. Den Haag 19 mei 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:10080 (*Defence for Children en NJCM/Staat en Dunea*), r.o. 4.5; Rb. Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:535, r.o. 4.8.

14. De suggestie van de Staat dat vanwege de aard van de vordering¹⁴ dan wel de economische gevolgen daarvan,¹⁵ voor RBV zwaardere ontvankelijkheidsvereisten zouden moeten gelden, kan dus niet worden gevolgd. In tegendeel, de aard van de vorderingen (zuiver ideëel) geeft op zichzelf voldoende aanleiding om toepassing te geven aan de regeling van artikel 3:305a lid 6 BW.
15. Overigens leidt de toepassing van het 'zware' regime van artikel 3:305a BW niet tot een andere conclusie. Uit onder meer de dagvaarding en producties volgt dat RBV ook aan de specifieke eisen van het tweede lid van artikel 3:305a BW, onder a t/m f heeft voldaan. Ten aanzien van het merendeel van die vereisten (a, c, d, f) heeft de Staat dat ook niet betwist. Dat RBV voldoende ervaring en deskundigheid bezit en zich voortdurend met haar achterban in verbinding stelt, licht ik hierna nog nader toe.
16. In dit verband merk ik ten slotte nog op dat óók de vraag of de belangen voldoende gelijksoortig zijn, een lichte toets behelst. Ook hier strookt de nauwe interpretatie die de Staat aan de WAMCA geeft niet met zijn eigen toelichting bij de introductie van die wet. Daarin maakte de regering namelijk duidelijk dat de rechter een ruime benadering van de gelijksoortigheidseis moet volgen, waarin niet bij de materiele eisen van de aan verschillende vorderingen ten grondslag gelegde normen mag worden stilgestaan.¹⁶ De rechtspraak laat zien dat de rechter inderdaad soepel toetst, helemaal bij ideële vorderingen. Ook dat is sinds de WAMCA niet veranderd (in tegendeel).¹⁷

2.2 De belangen zijn gelijksoortig

17. Volgens de memorie van toelichting moet het bij de beoordeling van gelijksoortigheid gaan om de vraag *“of de collectieve vorderingen voldoende betrekking hebben op gelijksoortige feitelijke en rechtsvragen zodat het de voorkeur heeft deze als één zaak af te wikkelen”*.¹⁸ Aan

¹⁴ Conclusie van antwoord, randnr. 2.2.16.

¹⁵ Conclusie van antwoord, randnr. 2.2.19.

¹⁶ Tweede Kamer 2016-2017, 34 608, 3, p. 47.

¹⁷ Dat was zowel vóór als na de WAMCA het geval. Vgl. C. Pavilion, 'Leent het materiële privaatrecht zich voor de afwikkeling van massaschade? Een onderzoek naar de veralgemeniseerde toepassing van het aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht in het pre-WAMCA-tijdperk', *Rechtsgeleerd Magazijn Themis*, 4/2019, p. 168; gerechtshof Den Haag 25 april 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:735 en 736; Rechtbank Den Haag 9 februari 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:1646; Rechtbank Den Haag 26 januari 2022; ECLI:NL:RBDHA:2022:535; Rechtbank Amsterdam 28 oktober 2020; ECLI:NL:RBAMS:2020:5271; Rechtbank Den Haag 22 juni 2022, ECLI:NL:RBDH:2022:8056;

¹⁸ Tweede Kamer 2016-2017, 34 608, 3, p. 47.

de eis van gelijksoortigheid van belangen is volgens de Hoge Raad voldaan als de belangen zich lenen voor bundeling, zodat in één procedure geoordeeld kan worden over de door de rechtsvordering aan de orde gestelde geschilpunten en vorderingen, zonder dat daarbij de bijzondere omstandigheden aan de zijde van de individuele belanghebbenden betrokken hoeven te worden.¹⁹ Daarmee is ook de efficiënte en effectieve rechtsbescherming van art. 1018c lid 5 sub b Rv gediend.

18. Of er sprake is van gelijksoortige belangen moet mede worden beschouwd in het licht van de ingestelde vorderingen.²⁰ Zoals gezegd is het RBV erom te doen een oordeel te verkrijgen over de ontoelaatbaarheid van de handelswijze van de Staat, die tot gevolg heeft dat zoveel omwonenden aan (ernstige) hinder en slaapverstoring en de daarbij komende andere gezondheidseffecten worden blootgesteld. De vorderingen van RBV zijn er voorts op gericht die (ernstige) hinder en slaapverstoring te laten afnemen. Daarvoor moet het aantal vliegtuigbewegingen worden gereduceerd en moeten andere maatregelen worden getroffen opdat de geluidbelasting de WHO-normen niet overschrijdt en rekening wordt gehouden met andere factoren dan enkel de hoogte van de geluidbelasting.²¹ Tot slot moet er voor omwonenden praktische en effectieve rechtsbescherming worden geboden.
19. Deze vorderingen zijn in het belang van alle omwonenden en kunnen zonder onderscheid des persoons worden toegewezen. Alle omwonenden lopen immers een risico op (ernstige) hinder en slaapverstoring, en op de gezondheidseffecten van geluid die onder meer door de WHO omschreven zijn. Voor sommigen is die ernstige hinder door het vliegverkeer reeds een feit; voor anderen een dreiging. Ook ervaart niet iedereen dezelfde mate van hinder bij eenzelfde mate van geluid. Dat doet er echter, in weerwil van wat de Staat betoogt,²² niet aan af dat de feitelijke en juridische vragen eenvormig en gemeenschappelijk zijn.
20. In die zin bijvoorbeeld ook de rechtbank Amsterdam, die overwoog:

¹⁹ Hoge Raad 26 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK5756 (*Stichting Baas in Eigen Huis/Plazacasa*), r.o. 4.2.

²⁰ Rb Amsterdam 30 juni 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:3307 (*Data Privacy Stichting/Facebook*).

²¹ De zogeheten (niet-equivalente) akoestische en niet-akoestische hinderfactoren.

²² Conclusie van antwoord, randnr. 2.2.9-2.2.14.

Voldoende gelijksoortigheid van belangen hoeft niet mee te brengen dat de posities, achtergronden en belangen van de belanghebbenden identiek of zelfs overwegend gelijk zijn. In een collectieve actie past een zekere abstracte toetsing.²³

21. In een andere uitspraak overwoog de rechtbank Amsterdam in soortgelijke zin:²⁴

(...) dat de omstandigheid dat de feitelijke situaties van verschillende groepen Autobezitters ongelijksoortig kunnen zijn niet wegneemt dat bepaalde belangen binnen die groepen voldoende met elkaar overeenstemmen om in een collectieve actie beoordeeld te kunnen worden.

22. Eenzelfde conclusie bereikte deze rechtbank (Den Haag) in de zaak van Marktonderzoekassociatie tegen de Staat en CBS.²⁵ Die uitspraak bevestigt bovendien dat artikel 3:305a BW evenmin vereist dat alle mensen wier belangen door de vorderingen worden bestreken, de zaak of de specifieke vorderingen van RBV ook zouden steunen:

Dit vereiste [van gelijksoortigheid, adv.] gaat echter niet zo ver dat, zoals in deze zaak, er geen andersoortige belangen aanwezig mogen zijn in een vereniging die een collectieve actie instelt.²⁶

23. Ook onder de voorloper van de WAMCA was dit al vaste rechtspraak, zoals volgt uit de uitspraken van de Hoge Raad in de zaak van Stichting Baas in eigen Huis tegen Plazacasa²⁷ en die van Clara Wichmann tegen de Staat en SGP.²⁸ De zaak van Marktonderzoekassociatie bevestigt dat die uitgangspunten onder de WAMCA niet verlaten zijn. In dat verband wijs ik ook op de uitspraak van de rechtbank Amsterdam in de zaak van FNV en CNV tegen Temper.²⁹ Doorslaggevend was volgens de rechtbank dat de belangen waar het om ging een grotere groep betroffen dan alleen die mensen, die het met de vorderingen wellicht oneens zouden

²³ Rb. Amsterdam 13 juli 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:4035 (FNV en CNV/Temper), r.o. 4.19; Rb. Amsterdam 30 juni 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:3307 (Data Privacy Stichting/Facebook), r.o. 7.8; Rb. Amsterdam 9 december 2020, ECLI:NL:RBAMS:2020:6122.

²⁴ Rb. Amsterdam 20 november 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:8741 (Stichting Car Claim), r.o. 5.8.

²⁵ Rb. Den Haag 9 februari 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:1747.

²⁶ Rb. Den Haag 9 februari 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:1747, r.o. 4.13.

²⁷ HR 26 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK5756.

²⁸ HR 9 april 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK4547, Clara Wichmann.

²⁹ Rechtbank Amsterdam 13 juli 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:4035 (FNV en CNV/Temper).

zijn, en dat daaraan ook een algemeen karakter viel toe te kennen. Dat niet iedereen de vordering steunde stond aan de bundeling van belangen dan ook niet in de weg.³⁰

24. Hieruit volgt óók, dat de omvang van de groep geen relevant criterium is voor de vraag of belangen gelijksoortig zijn, of in elk geval niet op de manier die Staat voorstaat.³¹ Veeleer kan de grootte van de groep er een teken van zijn dat het ook een algemeen belang betreft, en dat het voeren van een collectieve actie een efficiënt en effectief middel is in de zin van artikel 1018c lid 5 sub b. Dat in deze zaak niet anders. Het feit dat er meer dan 1,4 miljoen mensen worden blootgesteld aan hogere geluidsniveaus door vliegverkeer dan de WHO toelaatbaar acht, toont juist de doelmatigheid van de collectieve vordering aan. In de Urgenda-zaak concludeerde de Hoge Raad dat het – juist bij milieubelangen, zoals daarin aan de orde, die een geheel gebied besloegen – efficiënt en effectief was dat ingezetenen van Nederland hun vorderingen op grond van artikel 2 en 8 EVRM gebundeld aan de rechter voorlegden.³² De Staat was immers jegens hen allen gehouden praktische en effectieve maatregelen te nemen om hun rechten te verzekeren. Het behoeft geen betoog dat ook de gevolgen van klimaatverandering zich niet voor iedereen op dezelfde wijze en in dezelfde mate zullen doen gelden.

2.3 De belangen zijn voldoende gewaarborgd: RBV is voldoende representatief

25. RBV is in 2020 opgericht door drie omwonendenverenigingen die al lang in woord en daad, óók door juridische procedures, in het geweer komen tegen geluidhinder door het vliegverkeer op Schiphol. Als nieuwe stichting richtte RBV zich op de bredere groep van omwonenden die deze negatieve effecten ondervinden. Bovendien stelde de stichting zich expliciet ten doel om middels een juridische procedure de rechten van omwonenden te verzekeren. Ten behoeve van die doelstelling heeft RBV onder meer een brede werkgroep waarin verschillende expertises (medisch, juridisch, bestuurlijk) vertegenwoordigd zijn. Inmiddels heeft RBV ook in andere procedures laten zien effectief voor de belangen van omwonenden op te komen. RBV heeft dus een *track record*.

³⁰ R.o. 4.20-4.24.

³¹ Conclusie van antwoord, randnrs. 2.2.13, 2.2.14.

³² Hoge Raad 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:2006, *NJ* 2020/41 m.nt. Spier (*Urgenda*), r.o. 5.9.2.

26. De belastingdienst heeft aan RBV een ANBI-status verleend. Daarmee is dus bijvoorbeeld al getoetst dat RBV met nagenoeg het geheel van haar activiteiten het algemeen belang dient en dat zij voldoet aan de integriteitseisen.³³
27. In relatief korte tijd heeft RBV een positie verworven in het publieke debat. Een keur aan omwonenden, omwonendenorganisaties en andere verenigingen hebben hun steun uitgesproken voor RBV en de procedures die zij voert. En ook de media weten RBV te vinden als het om vertegenwoordiging van omwonenden gaat; zo blijkt bijvoorbeeld uit **productie 96** en uit recente artikelen die in de nieuwsbladen verschenen zijn.³⁴
28. Een overzicht van organisaties die expliciet hun steun aan RBV hebben uitgesproken is terug te vinden op de website van RBV en in **productie 93**. De daarin genoemde “Vrienden” van RBV zijn, zo volgt uit het aanmeldingsformulier:

Organisaties, die mede gelet op hun achterban, de doelstellingen van RBV van harte ondersteunen. Dat laat zien dat er draagvlak is voor de rechtszaak en helpt bij het aanmoedigen van donateurs.³⁵

29. Het gaat onder meer om op vliegtuighinder gerichte bewonersverenigingen uit Aalsmeer, Amsteloever, Amstelveen, Baarn, Bovenkerk, Buitenveldert, Bijlmermeer, Gooise Meren, Haarlemmermeer, Halfweg, Kaag en Braasem Noord, Kennemerland, Kudelstaart, Nieuwkoop, Stichtse Vecht en Wijdemeren, Velsen, Zuid-Holland Noord (Oegstgeest), de Zaanstreek, en de Rijn- en Bollenstreek. Een uitgestrekt gebied, kortom, waarin mensen hinder ondervinden en/of dreigen te ondervinden van het vliegverkeer. Veelzeggend is dat ook Bewoners Omgeving Schiphol zich als “vriend” bij RBV heeft aangemeld (**productie 93 en 94**). Bewoners Omgeving Schiphol fungeerde in ieder geval tot 1 juli jongstleden als overlegorgaan van zeven van de acht gekozen vertegenwoordigers van omwonenden van de verschillende start- en

33

https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/bijzondere_regelinge_n/goede_doelen/algemeen_nut_beogende_instellingen/aan_welke_voorwaarden_moet_een_anbi_voldoen/aan_welke_voorwaarden_moet_een_anbi_voldoen

³⁴ En vgl. bijvoorbeeld de recente artikelen: Trouw, 'Minder vliegen niet nodig, stelt KLM, stillere vliegtuigen wel', 23 juni 2023, <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/minder-vliegen-niet-nodig-stelt-klm-stillere-vliegtuigen-wel~b22071e2/>; en Parool, 'Dit is de man die Schiphol door jarenlang te verliezen toch op de knieën kreeg. En hij is nog lang niet klaar', 3 juli 2023, <https://www.parool.nl/amsterdam/dit-is-de-man-die-schiphol-door-jarenlang-te-verliezen-toch-op-de-knieen-kreeg-en-hij-is-nog-lang-niet-klaar~bde44b33/>

³⁵ Productie 93, pagina 1.

landingsbanen,³⁶ ter bevordering van gezamenlijke standpunten namens omwonenden in de Omgevingsraad Schiphol.³⁷ Ook veelzeggend is de ruime steun die RBV ontvangt uit de lokale politiek, zoals van Groen Links Oegstgeest en de PvdA Uithoorn/De Kwakel.³⁸ Met als klap op de vuurpijl natuurlijk de steun en de €50.000 subsidie die RBV speciaal voor deze rechtszaak van de gemeente Aalsmeer ontving (**productie 91**).

30. Ook de veel bezochte websites Schipholwatch.nl en Vliegherrie.nl steunen RBV en hebben via hun website oproepen gedaan om RBV en de zaak te steunen.³⁹
31. En naast deze trits aan bewonersorganisaties is er nog een groot aantal andere organisaties dat RBV als “vriend” steunt en daarmee laat zien dat het belang waarvoor RBV in deze procedure opkomt óók een algemeen belang betreft. Zoals de Bewoners tegen Vliegtuigoverlast Rotterdam Airport, het Beraad Vlieghinder moet Minder uit Eindhoven, of de Alliantie tegen uitbreiding van Maastricht Airport. Géén omwonenden van Schiphol; wel organisaties die het belangrijk vinden dat deze zaak wordt gevoerd. Dat geldt ook voor de internationale organisaties Stay Grounded en de *European Union Against Aircraft Nuisance* (UECNA). Bovendien steunt een scala aan natuur- en milieuverenigingen de rechtszaak van RBV, waaronder Natuur&Milieu, Urgenda, Milieudefensie, Greenpeace, Stichting Frisse Wind, De Natuur- en Milieufederatie Noord-Holland en Extinction Rebellion. Zoals u immers in de dagvaarding heeft kunnen lezen, maken de omwonenden van Schiphol zich niet alleen zorgen over de gezondheidseffecten van geluidshinder, maar ook over die van de uitstoot van zeer zorgwekkende stoffen en (ultra)fijnstof en over de veiligheidsrisico's. Die drie thema's staan ook duidelijk vermeld op de website van RBV (**productie 98**). De vordering die voorligt richt zich primair op geluid; dat laat onverlet dat toewijzing van die vordering óók bijdraagt aan verlichting van de gezondheidseffecten van uitstoot. En in elk geval draagt de ernst van die effecten bij aan de disproportionaliteit van de inbreuk van het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

³⁶ <https://www.bewonersomgevingschiphol.nl/>

Er zijn tien zogeheten clustervertegenwoordigers, één van hen (Aalsmeer buitengebied) is autonoom, voor het binnengebied van de Polderbaan en het binnengebied van de Zwanenburgbaan stonden vacatures open. In het BOS waren er dus zeven vertegenwoordigd.

³⁷ Op 1 juli jongstleden is de Omgevingsraad Schiphol overgegaan in de Maatschappelijke Raad Schiphol.

³⁸ Vgl. productie 93.

³⁹ Vgl. productie 94.

32. Los van al deze bevriende organisaties kent RBV ook individuele medestanders en donateurs. Zo'n 5000 omwonenden hebben schriftelijk hun steun aan RBV bevestigd.⁴⁰ Van zo'n 4000 van hen is de woonplaats bekend. Het grootste deel (12,3%) daarvan komt uit Amsterdam, gevolgd door (in volgorde van aantal aanmeldingen) Amstelveen, Aalsmeer, Uithoorn, Castricum, Heiloo, Oegstgeest, Kudelstaart en Leiden. (En dan volgen er nog een hoop plaatsen, want ook hier wordt het hele spectrum bestreken.)
33. Vanaf het moment van oprichting van RBV is voor iedereen duidelijk dat steun voor RBV steun voor deze procedure inhoudt. In oktober 2020, kort na oprichting van RBV, publiceerde RBV verschillende artikelen op haar website waaruit haar missie en activiteiten duidelijk blijken. Een aantal daarvan is als **productie 95** overgelegd.
34. Niet alleen was vanaf de oprichting het doel van RBV duidelijk, RBV heeft haar achterban ook altijd tot in detail op de hoogte gehouden van de stand van zaken. Zo wordt er bij alle relevante ontwikkelingen naar zo'n 5000 mensen die zich daarvoor hebben aangemeld een nieuwsbrief uitgestuurd. Die nieuwsbrieven zijn ook te raadplegen op de website (**productie 97a**). Op de website is verder een uitgebreide tijdlijn van de civiele procedures opgenomen (**productie 97b**) en kunnen betrokkenen kennisnemen van alle processtukken, en dus alle standpunten (en vorderingen) van RBV in de verschillende rechtszaken (**productie 97c**). Het doel dat RBV voor ogen staat is nooit veranderd, maar in de loop der tijd nader gespecificeerd. Mochten vrienden of medestanders naar aanleiding daarvan onverhoopt toch van gedachten veranderen, dan staat het hen uiteraard vrij de steunbetuiging weer in te trekken. RBV wijst expliciet op die mogelijkheid bij het contactformulier op haar website (productie 92, p. 4). Dit is overigens nog nooit gebeurd.
35. Daarbij merk ik nog op dat de wet niet vereist dat medestanders "*de vorderingen van RBV zoals neergelegd in de dagvaarding onderschrijven*", zoals de Staat beweert. De wet laat juist open hoe, zeker in ideële zaken als deze, voldaan kan worden aan de eis van representativiteit. Daar dienen, zoals ik al heb toegelicht, niet te hoge eisen aan gesteld te worden. Het Hof Den Haag vond het voor representativiteit van een belangenorganisatie bijvoorbeeld voldoende dat er "*5000 steunbetuigingen*" waren ontvangen.⁴¹

⁴⁰ De aanmeldpagina's voor deze groepen zijn overgelegd als **productie 92**.

⁴¹ Gerechtshof Den Haag 25 april 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:736 (*Stichting Milieu en Mens – Shell/Milieudefensie*), r.o. 5.17.

36. RBV voldoet dan ook zonder meer aan het vereiste van voldoende representativiteit van artikel 3:305a lid 2, aanhef BW.

3 EEN COLLECTIEVE VORDERING IS EFFICIËNTER EN EFFECTIEVER DAN EEN INDIVIDUELE VORDERING

37. Hieruit kan ook geen andere conclusie volgen dan dat het voeren van deze collectieve vordering efficiënter en effectiever is dan het instellen van een individuele vordering in de zin van art. 1018 lid 5 onder b. De te beantwoorden feitelijke en rechtsvragen zijn immers in voldoende mate gemeenschappelijk, en het aantal personen tot bescherming van wier belangen de vordering strekt is groot.
38. Daar komt nog bij dat het zich moeilijk laat denken dat met een individuele vordering hetzelfde resultaat kan worden bereikt. Ten eerste omdat de schaal waarop de inbreuk plaatsvindt en de omvang en ernst van de impact, juist aan de disproportionaliteit bijdragen. Ten tweede omdat inherent is aan het thans toegepaste systeem dat de vermindering van hinder op één plek leidt tot de verméérdering van hinder ergens anders. Een oplossing gaat dan niet verder dan tijdelijke symptoombestrijding die elders weer tot zweren leidt. Ten derde omdat de complexiteit van de materie in deze procedure voor een individu veel te groot is om te behapstukken (kijk alleen al naar de processtukken). En ten vierde vormt, zoals ook in de dagvaarding is omschreven,⁴² een deel van het probleem dat via het bestuursrecht – zowel onder het NNHS als onder de anticiperende toepassing daarvan – geen individuele rechtsbescherming kan worden afgedwongen. Het is aanmatigend dat de Staat dit ontvankelijkheidsverweer voert terwijl hij in zijn conclusie van antwoord óók tot twee keer toe stelt dat deze bodemprocedure van RBV aantoont dat er wel degelijk sprake zou zijn van effectieve rechtsbescherming voor omwonenden.⁴³ Het moge duidelijk zijn dat het één het ander uitsluit. Niet in geschil is dat omwonenden daarvoor op dit moment geen andere mogelijkheid ter beschikking staat dan een civiele procedure.

⁴² Dagvaarding RBV/Staat, hoofdstuk 7.2.2.

⁴³ Conclusie van antwoord, 5.2.33, 5.3.33.

4 HOE VERDER

39. Sinds het aanbrengen van de dagvaarding een jaar geleden is er in het Schiphol-dossier veel gebeurd. De behoefte om van deze rechtbank een oordeel te verkrijgen over de toelaatbaarheid van de handelswijze van de Staat is daarmee niet minder groot geworden.
40. Over drie dagen doet het gerechtshof Amsterdam uitspraak in het spoedappel inzake de krimp voor het volgende gebruiksjaar. Ondertussen heeft de Staat een Balanced Approach procedure ingezet, waarvan de uitkomst zich nog laat raden. Eén van de scenario's die daarin voorliggen ziet toch weer op 500.000 vliegtuigbewegingen. Ondertussen is de Staat al bezig met de ontwikkeling van een nieuw systeem. Kortom, er is op dit moment nog veel onzeker.
41. RBV hoopt dan ook dat zo spoedig mogelijk tot de inhoudelijke behandeling van de zaak kan worden overgegaan. Voor de goede orde merk ik ook vast op dat RBV overweegt om in het licht van deze ontwikkelingen haar eis nader te concretiseren. Het doel van haar vorderingen moge duidelijk zijn: het beperken van de (ernstige) hinder en slaapverstoring door het vliegverkeer rond Schiphol. De ontwikkelingen kunnen echter aanleiding geven om nader te omschrijven hoe dat doel gegeven die ontwikkelingen kan worden bereikt. Aan de strekking van de vorderingen of de belangen die door RBV worden vertegenwoordigd, doet dit niet af. Evenmin zou een dergelijke eisenwijziging de belangen van eventuele andere belangenbehartigers schaden (vgl. rechtbank Den Haag 8 maart 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:2657).
42. Nu er helemaal geen sprake is van andere belangenbehartigers in deze procedure, ten slotte, is het ook voor RBV niet nodig dat u haar expliciet als de exclusieve belangenbehartiger aanwijst. Ook die WAMCA-route lijkt meer geëigend voor een ander type vorderingen. RBV concludeert in elk geval dat het ontvankelijkheidsverweer van de Staat moet worden verworpen en dat het haar moet worden toegestaan in deze procedure voor de belangen van omwonenden op te komen. Al te lang delven omwonenden het onderspit in het krachtenveld rond Schiphol. In een 'nieuwe balans'⁴⁴ past in elk geval niet dat de weg naar de rechter voor hen wordt afgesneden.

⁴⁴ Conclusie van antwoord, p. 4 ("kern van het geschil"); randnrs. 2.1.9, 4.1.1, 4.3.16, 4.6.1.